

Ebeveynlerin Pandemi Sürecinde Dijital Ebeveynlik Uygulamalarına Yönelik Deneyimleri

Experiences of Parents with Digital Parenting Applications During Covid-19 Pandemic

Zeynep Ceren Şimşek¹, Merve Canbeldek², Nesrin Işıkoğlu³

¹Dr.Öğr. Üyesi, Temel Eğitim Bölümü, Eğitim Fakültesi, Pamukkale Üniversitesi, Türkiye, zcyesilyurt@pau.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0002-6622-7289>)

²Sorumlu Yazar, Arş.Gör. Dr., Temel Eğitim Bölümü, Eğitim Fakültesi, Pamukkale Üniversitesi, Türkiye, mcanbeldek@pau.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0003-3100-2220>)

³Prof. Dr., Temel Eğitim Bölümü, Eğitim Fakültesi, Pamukkale Üniversitesi, Türkiye, nisikoglu@pau.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0001-7010-302X>)

Geliş Tarihi: 19.12.2022

Kabul Tarihi: 23.02.2023

ÖZ

Bu araştırmada, pandemi sürecinde Türkiye'deki ebeveynlerin dijital ebeveynlik deneyimleri incelenmiştir. Araştırmaya 81 ilden, 3-6 yaş arası çocuğu olan 1346 ebeveyn katılmıştır. Veriler Dijital Ebeveynlik Anketi ve Dijital Oyun Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Ölçeği ile toplanmıştır. Veriler yüzde, frekans ve faktöriyel varyans analizi (ANOVA) ile çözümlenmiştir. Bulgulara göre, ebeveynler çocuklarıyla dijital vatandaşlık hakkında konuşmakta ve dijital medyayı kullanmada doğru örnek olmaya dikkat etmektedirler. Çocuğunun ziyaret ettiği web site ve uygulamalarını takip ederek, filtreleme sağlayan ücretli ve ücretsiz yazılımlar kullanarak online risklere önlem almaktadırlar. Bir diğer bulguda, ebeveynlerin en sık kullandıkları bilgi edinme kaynakları, güvenlik bilgilerinin bulunduğu web siteleri, sosyal medya araçları, aile ve arkadaşları, çocuğunun okulu ve bilimsel kaynaklar şeklinde sıralanmıştır. Ebeveynlerin çoğu zaman aktif ebeveynlik stratejisini kullandığı, bazen teknik ebeveynliği, nadiren de dijitale yönlendiren ve serbest ebeveynlik stratejilerini tercih ettiği görülmektedir. Ayrıca çalışmada, 3-6 yaş grubu çocukların günlük toplam ekran kullanım süreleri ortalama 235 dk olduğu belirlenmiştir. Dijital ebeveynlik puanlarının eğitim düzeyi ve yaşanılan yere göre anlamlı olarak farklılaştığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Pandemi, dijital ebeveynlik, ebeveyn arabuluculuğu.

ABSTRACT

The current study examines the digital parenting experiences of parents in Turkey during the pandemic. 1346 parents with children aged 3-6 from 81 provinces participated in the research. Data were collected with the Digital Parenting Questionnaire and the Digital Play Parental Guidance Strategies Scale. Data were analyzed through percentages, frequencies, and factorial analysis of variance (ANOVA). Findings indicate that parents talk to their children about digital citizenship and are careful to set the right example when using digital media. They take precautions against online risks by monitoring the websites and applications their children visit and using paid and free software that provides filtering. In another finding, the most frequently used sources of information by parents were listed as websites with safety information, social media tools, family and friends, their child's school, and scientific resources. It is seen that parents mostly use active mediation strategies, sometimes prefer technical restrictions, rarely use encouraging and permissive parental mediation strategies. In addition, the study found out that the average daily screen usage

time of children aged 3–6 was 235 minutes. It was determined that digital parenting scores differed significantly according to education level and place of residence.

Keywords: Pandemic, digital parenting, parental mediation.

GİRİŞ

Son yıllarda bilgi ve iletişim teknolojileri alanındaki gelişmeler teknolojik araçlar ve çevrimiçi medya platformları, sayılarını artırarak her geçen gün hem yetişkinlerin hem de çocukların günlük yaşamlarının bir parçası haline gelmiştir (Clarkson ve Zierl, 2018). Bu gelişmelere paralel olarak tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 salgını ve beraberinde gelen sosyal izolasyon kısıtlamaları da bireylerin teknoloji kullanımında önemli değişikliklere sebep olmuştur. Ebeveynler teknolojik araçlar aracılığıyla işlerini ev ortamından sürdürürken, çocuklar ve gençler ise eğitim, iletişim ve eğlence amacıyla daha fazla dijital ortama yönelmişlerdir (Kumar, Ramphul, Mejias, Lohana, Verma, Ramphul ve Sonaye, 2021). Dolayısıyla bu durum bireylerin televizyon, akıllı telefon, tablet veya bilgisayar gibi elektronik/dijital ortamları kullanarak geçirdiği süre olarak tanımlanan *ekran süresini* hızla arttırmıştır (Barber, Kelly, Collings, Nagy, Bywater ve Wright, 2017; Zhao vd., 2020). COVID-19 salgını sürecinde yapılan araştırmalar salgın öncesine göre 4-6 yaş çocuklarının ekran sürelerinin (Koran, Berkmen ve Adalier, 2022; Rideout ve Robb, 2020; Witt, Ordóñez, Martin, Vitiello ve Fegert, 2020) ve oyun bağımlılık eğilimlerinin arttığını göstermektedir (Güzen, 2021; Han, Cho, Sung ve Park, 2022).

Teknolojinin insan yaşamındaki yerinin hızla artışı hem kurumları hem de araştırmacıları, teknolojinin etkileri ile ilgili araştırmalara ve ebeveynler için ekran süresini kısıtlamaya yönelik ciddi öneriler sunan rehber kaynaklar hazırlamaya itmiştir. Örneğin; Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve Amerikan Pediatri Derneği (AAP) gibi profesyonel kuruluşlar; iki yaşından küçük çocukların ekrana maruz kalmamasını, 2 - 5 yaş arası çocuklar için günde bir saatten az ekran kullanılmasını önermektedir (AAP, 2016; DSÖ, 2019). Ancak dijital teknolojilerin kullanımındaki artış ekran süreleri ile ilgili bu önerileri giderek geçersiz kılmakta; araştırmacıları ise ekran karşısında geçirilen süreye değil içeriğine odaklanmaya itmektedir (Barr, Lauricella, Zack ve Calvert, 2010; Hu, Johnson ve Wu, 2018). Eğitici televizyon içeriklerini takip eden çocukların okula hazırbulunuşluklarının desteklendiğini (Mares ve Pan; 2013), gelişim dönemlerine uygun hazırlanan ekran içeriklerinin çocukların akıl yürütme, problem çözme, eleştirel düşünme vb. becerilerini arttırdığını (Yadav ve Chakraborty, 2017) ve fonolojik farkındalıklarının gelişmesine yardımcı olduğunu (Kucirkova, Messer, Sheehy ve Panedero, 2014) belirten araştırmalar alan yazında yer almaktadır. Bununla beraber küçük çocuklarda artan ekran süresi ile doğrudan (güvenlik, pornografik ve istenmeyen içeriklere erişim vb.) ya da dolaylı (obezite, uykusuzluk, anti sosyal ya da saldırgan davranışlar vb.) bir şekilde bağlantılı risklerin varlığı ebeveynlerin endişelerini arttırmaktadır (Kumar vd., 2021). Dolayısıyla ebeveynler güvenli teknoloji kullanımı ile ilgili pek çok endişeler taşımakta ve teknolojik araçlarla çocuklarının ilişkilerini destekleme ve olası risklerden onları koruma konusunda çaba harcamaktadırlar (Sukk ve Siibak, 2021). Aynı zamanda ebeveynler çocuk yetiştirmedeki rolleri ve tutumları ve tüm bunların çocuklarının teknoloji kullanımını düzenlemedeki etkisi ile ilgili zorluk ve fırsatlarla karşı karşıya bulunmakta ve bunlarla doğru bir şekilde başa çıkmak için bilgi arayışı içine girmektedirler (Benedetto ve Ingrassia, 2021). Bu çaba ve arayış alan yazında *dijital ebeveynlik* olarak adlandırılmaktadır (Livingstone ve Blum-Ross, 2018; Modecki, Goldberg, Wisniewski ve Orben, 2022).

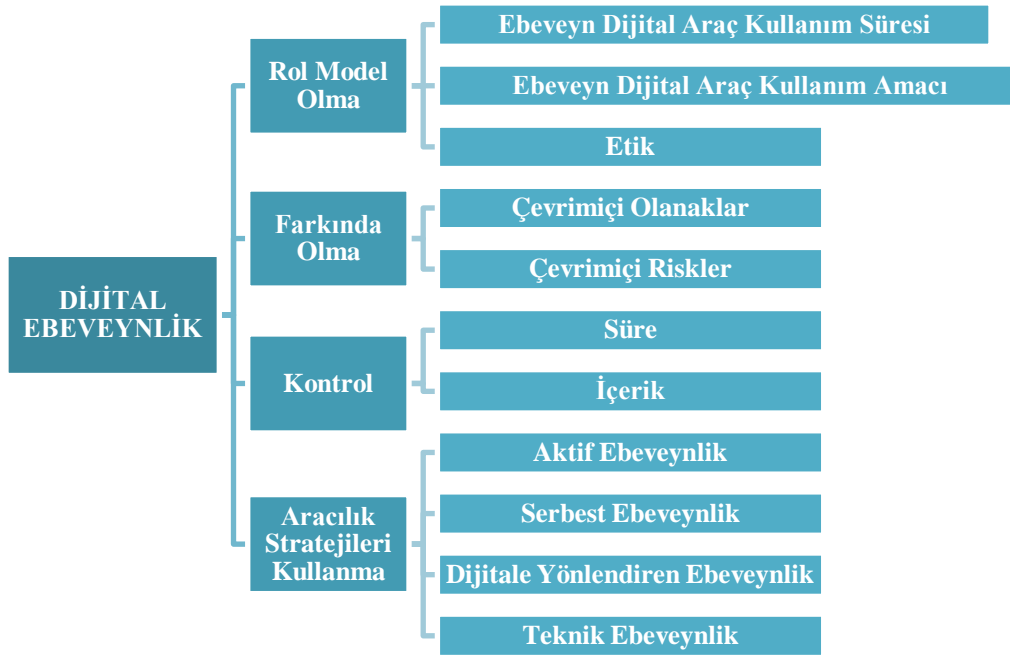
1.1. Ebeveyn Arabuluculuğu ve Dijital Ebeveynlik

Ebeveyn arabuluculuğu ve dijital ebeveynlik çoğu zaman iç içe kullanılan kavramlardır. İlk kez bin dokuz yüz seksenlerde çocukların televizyon başında geçirdikleri süre ve ebeveynlerinin bu süreye olan etkisini tanımlamak için kullanılan arabuluculuk kavramı

hükümetlerin medya müdahalesinin sorumluluğunu medya enstitüsünden ebeveynlere ve eğitimcilere kaydırmasıyla; evde medya kullanımında ebeveynlerin etkisine olan vurgunun artmasını sağlamıştır (Livingstone, 2002). Ebeveyn arabuluculuğu çocuklarının maruz kaldıkları medya içeriklerini (TV, tablet, akıllı telefon, video oyunları vb.) yorumlamak, kontrol etmek ya da denetlemek için ebeveynlerin kullandıkları stratejiler olarak tanımlanmaktadır (Warren, 2001). Medya araçları ile etkileşimin, çocukların fiziksel, psikolojik ve duygusal sağlıkları üzerindeki olumsuz etkilerinin nasıl azaltılacağına odaklanan ebeveyn arabuluculuğu kavramı yıllar içinde birden fazla boyut kazanmıştır. Örneğin, Livingstone ve Helsper (2008) ebeveyn arabuluculuğunun dört faktörünü; aktif/ sosyal birlikte kullanım, (öğretici etkileşimleri ve çocuğun yanında oturarak internet kullanım deneyiminin paylaşılması), teknik (filtreleme/izleme araçlarının kullanımı), kısıtlayıcı (çevrimiçi sosyal etkileşimleri kısıtlama) ve izleme (ebeveynlerin ziyaret edilen web sitelerini aktif olarak izlemesini ve e-postaların kontrol edilmesini) olarak tanımlamaktadır. Daha sonra Nikken ve Schols (2015) 0-7 yaş çocukların medya kullanımına ilişkin (oyun, web sitesi ve/veya elektronik medya uygulamaları) arabuluculuk stratejilerini birlikte kullanma, gözetim, aktif arabuluculuk, kısıtlayıcı arabuluculuk ve teknik kısıtlama olmak üzere beş farklı stratejiyi tanımlayarak açıklamışlardır. Ülkemizde yapılan benzer bir araştırmada ise ebeveyn arabuluculuğu aktif-destekleyici, kısıtlayıcı-destekleyici, kısıtlayıcı-sınırlayıcı, aktif-yorumlayıcı, kısıtlayıcı-engelleyici ve aktif-sınırlayıcı olarak altı temel faktörle tanımlanmıştır (Şen, Demir, Teke ve Yılmaz, 2020).

Dijital ebeveynlik ise çocukların dijital çağın fırsatlarından yararlanmalarını sağlamak ve onları dijital ortamların risklerine karşı korumak amacıyla ebeveynlerin dijital teknolojilere temel düzeyde hâkim olmasını içeren bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Rode, 2009). Benzer şekilde Mascheroni, Ponte ve Jorge (2018) dijital ebeveynliği; hem ebeveynlerin çocuklarının dijital teknolojiyi kullanmalarına rehberlik ederken kullandıkları aracılık stratejileri hem de kendilerinin dijital teknolojiyi kullanımlarını içeren daha geniş bir kavram olarak ifade etmektedirler. Başka bir deyişle ebeveynler çocukların dijital teknolojilere erişimlerini destekleyip onlara rol model olurken aynı zamanda çocukların dijital etkinliklerini de takip etmeli hatta dijital teknoloji kullanımına aracılık etmelidirler (Lim, 2018). Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere dijital ebeveynlik arabuluculuğa göre çok daha geniş bir kavramı işaret etmektedir (Huang, Li, Chen ve Straubhaar, 2018; Mascheroni, Ponte ve Jorge, 2018). Yay (2019) dijital ebeveynliği; farkında olma, yenilikçilik, dijital okuryazarlık; etik ve kontrol olarak sınıflandırırken, Kabakçı-Yurdakul, Dönmez, Yaman ve Odabaşı, (2013) ise dijital okuryazarlık, farkındalık, kontrol, etik ve yenilikçilik olmak üzere beş başlık altında ele almaktadırlar. Tüm bu bilgilerden yola çıkarak bu araştırmada dijital ebeveynlik şekil 1.'deki gibi kavramsallaştırılmıştır.

Dijital ebeveynliğin ilk bileşeni olan *rol model olma* ebeveynlerin kendi dijital araç kullanımını süre ve amaç olarak doğru yapılandırması ve etik ilkelere dikkat ederek çocuklarına doğru model olmasını içermektedir (Konok, Bunford ve Miklósi, 2020). İkinci bileşen olan farkında olma; ebeveynlerin çocuklar açısından dijital teknoloji risklerinin (siber zorbalık, kötü amaçlı yazılımlar, uygunsuz müstehcen içeriğe maruz kalma vb.) ve fırsatlarının (evrensel bilgiye erişim, eğlence, içerik üretimi, teknoloji okuryazarlığı vb.) farkında olmasını işaret etmektedir (Livingstone, Mascheroni, Dreier, Chaudron ve Lagae, 2015). Buna göre nitelikli dijital uygulamaları seçmek, yönetmek ve çocukları dijital araç kullanımı konusunda bilgilendirmek; nerede, ne zaman ve nasıl kullanacağı konusunda limitleri belirlemek gibi adımlar dijital ebeveynlik bileşenlerinden farkında olma bileşeni olarak kabul edilmektedir (Kavitha ve Sikandar, 2021). Üçüncü bileşen olarak ebeveynlerin çocuklarını süre ve içerik olarak *kontrol* edebilmesi ve son bileşen olarak da *arabuluculuk stratejilerini* etkili kullanabilmesi dijital ebeveynlik olarak tanımlanmaktadır (Marsh, Hannon, Lewis ve Ritchie, 2017).

Şekil 1. Dijital Ebeveynlik

Günümüzde ebeveynler dijital araçları kullanmanın çocukların çeşitli beceri, bilgi ve anlayış geliştirebileceklerine destek olduğuna inanmaktadırlar (Chan ve McNeal, 2003). Özellikle akademik becerileri arttırmak için çocukların küçük yaştan itibaren teknoloji kullanma yeterlilikleri geliştirmesinin dijital çağın bir gerekliliği olduğunu dile getiren ebeveynler, erken teknoloji kullanımına rehberlik etmeye ve dijital ebeveynlik yapmaya giderek daha fazla önem vermektedirler (Plowman, 2014). Bununla beraber ebeveynler için teknoloji ürünlerini takip etmek, çocukları sanal ortamda hangi düzeyde ve hangi durumlarda desteklemenin uygun olup olmadığına karar vermek her geçen gün karmaşıklaşmaktadır (Lauricella, Barr ve Calvert, 2014). Ebeveynler, bir yandan çeşitli yazılım, donanım, uygulamalar veya çevrimiçi sitelerde çocuklarını desteklemenin bir yolunu araştırırken; diğer yandan dijital ortamların erken öğrenme ve gelişim için potansiyel zarar ve tehlikelerinden endişe duymaktadırlar (Ofcom, 2019). Bu sebeple ebeveynler içinde buldukları teknolojik çağa ayak uydurmak için birer yol haritası aramaktadırlar (Smahelova, Juhova, Cermak ve Smahel, 2017).

1.2. Kuramsal Çerçeve

Bu çalışma, Bronfenbrenner (1975)'in ekolojik sistem teorisi çerçevesinde yapılandırılmıştır. Ekolojik sistem teorisine göre, aralarında çift yönlü etkileri olan iç içe geçmiş beş sistem çocuk gelişimini şekillendirmektedir. Bu sistemlerden ilki olan mikrosistem aile, akranlar ve okul gibi çocuğu merkeze alan en içteki sistem olarak açıklanmıştır. İkinci olarak ev-okul etkileşimleri gibi yakın çevreler arasındaki bağlantılardan oluşan mezosistem ve üçüncü olarak gelişimi dolaylı olarak etkileyen ortamları içeren ekzosistem bulunmaktadır. Dördüncü sistem belirli bir toplumun sosyal ideolojilerini ve kültürel değerlerini ifade eden makrosistem olarak adlandırılmıştır. Son olarak zamanla beraber değişen sosyal, kültürel ve çevresel koşulların bütün bu sistemler üzerindeki etkisini kronosistem olarak ele alınmaktadır. Ekolojik sistem teorisi; herhangi bir sistemde meydana gelen değişimlerin diğer sistemleri de etkileyeceğini; kronosistemde meydana gelen büyük çaplı bir değişimin ise diğer sistemler üzerinde bütüncül bir etkisi olacağını savunmaktadır (Bronfenbrenner, 1995). Günümüzde hem ebeveynler hem de çocukları dijital araçlarla düzenli olarak etkileşim halindedir ve bu nedenle onlardan hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkilenmektedir. Buna göre; COVID-19 pandemisi ve beraberinde gelen sosyal kısıtlamaların dijital araçlarla etkileşimi arttırmasının

kronosistemi değiştirerek ebeveynleri ve dolayısıyla küçük çocukların içinde bulunduğu ekolojiyi önemli ölçüde etkilediği düşünölmektedir (Dong, Cao ve Li, 2020).

Tüm dünyada eğitimin uzun bir süre çevrimiçi sistemler üzerinden yürütölmesi, erken çocukluk eğitimi veren kurumların kapanması, sosyal hayatın ve fiziksel aktivitelerinin kısıtlanması ebeveynlerin günlük rutinlerini değiştirmiş ve ailelerin ekranla etkileşimini arttırmıştır (Witt, Ordóñez, Martin, Vitiello ve Fegert, 2020). İnternete ve dolayısıyla çevrimiçi platformlara erişim ebeveynler ve çocuklar için hem bir sorun hem de bir çözüm olarak karşımıza çıkmıştır. Pandemi sürecinde ebeveynler bir yandan kendi çalışma sorumluluklarını yerine getirme, bir yandan çocuklarının çevrimiçi eğitimini takip etme ve destekleme, bir yandan da çevrimiçi risklere karşı çocuklarını koruma yükümlölükleriyle baş başa kalmışlardır (Chung, vd., 2020; Spinelli, Lionetti, Pastore ve Fasolo, 2020). Yavaş yavaş ortadan kalkan kısıtlamalar sonrasında ise ekranla uzun süredir baş başa kalan çocuklar ve yetişkinler eski rutinlerine dönmekle yeni bir rutin oluşturmak arasında sıkışmışlardır. Bütün bu değişikliklerin ebeveyn rollerini ve tutumlarını da değiştireceğine ve bu durumun çocuklar üzerinde doğrudan etkileri olacağına inanılmaktadır.

Covid-19 pandemisinin ebeveynler ve çocuklar üzerindeki etkisi ile ilgili çok sayıda araştırma değişen ekosisteme atıfta bulunmaktadır. Örneğin; Coyne, Gould, Grimaldi, Wilson, Baffuto ve Biglan (2021); ebeveynlerin; eş, çalışan, işveren, bakıcı, ebeveyn ve öğretmen olarak farklı roller üstlendiklerini ve bu yüzden pandemi sırasında rolleri, sorumlulukları ve beklentilerinin çatıştığını belirtmiştir. Benzer şekilde Demirbaş ve Koçak (2020); ebeveynlerin pandemiye 2-6 yaş arası çocukları ile evde geçirdikleri süre boyunca günlük aktiviteler yaptıklarını; fiziksel (saklambaç, kovalamaca, evde spor vb.), zihinsel (zeka oyunları, kitap okuma vb.), el becerisine (hamur, tuzlu seramik, kil vb.) ve etkileşime dayalı (kukla gösterisi, drama oyunları vb.) etkinlikler planladıklarını ve akademik gelişimlerine yardımcı olmak için de çaba harcadıklarını (ödev ve etkinlik yaptıırma, uzaktan eğitime katılımı sağlama vb.) vurgulamıştır. Witt, Ordóñez, Martin, Vitiello ve Fegert, (2020) pandemiyin ailelerin günlük rutinlerini değiştirerek evlerde internet kullanımını arttırdığını vurgulamıştır. Ek olarak; ebeveynlerin çocukların fiziksel ve sosyal/duygusal gelişimleri üzerine endişelerini ve çocuklarının hareket etmesine dayalı fiziksel ve eğlenceli aktiviteler planlamak için özellikle çaba harcadıklarını belirten araştırmalar da alanyazınında mevcuttur (Jiao vd., 2020; Hammami, Harrabi, Mohr ve Krustup, 2020; Kundi ve Bhowmik, 2020).

Ölkemizde ise ilgili araştırmaların; mobil uygulamalara (Derya, 2020; Söğüt, 2020), çocukların ekran süresine (Kaya, 2017) ve ebeveyn arabuluculuğuna (Durak, 2019) odaklandığı görölmektedir. Pandemi sürecinde dijital ebeveynlik uygulamalarına yönelik yapılan araştırmalarda ise ebeveynlerin çevrimiçi ortamlara daha fazla yöneldikleri ve bu durumun özellikle çocuklarına rol model olma konusunda ebeveynlerde stresi arttırdığı belirtilmektedir (Keleşoğlu ve Karduz, 2020). Yine araştırmalar, ebeveynlerin çocuklarının artan ekran süresi ile ilgili endişeler taşıdığını, evde kaldıkları süre içerisinde fiziksel aktiviteler planlamaya ve ekran kullanımlarına çeşitli şekillerde rehberlik etmeye çalıştıklarını göstermektedir (Budak, 2020; Demirbaş ve Koçak, 2020; Işıkoğlu-Erdoğan, Jonhson, Dong ve Qui, 2019).

Yukarıda yer alan bilgilerin ışığında; pandemi ve etkileri ile ilgili yurtiçi alan yazınında yer alan araştırmaların; çocukların çevrimiçi eğitim sürecine, kısıtlamaların çocuklar ve ebeveynler üzerindeki etkilerine (artan ekran süresi, kullanılan cihaz ve uygulamalar) ve ebeveynlerin arabuluculuk stratejilerine odaklandıkları görölmektedir. Ancak pandemiyle beraber değişen ekosistemin ebeveynlerin dijital ebeveynlik uygulamalarına yansımalarını ortaya koyan geniş çaplı araştırmalara rastlanılmamaktadır. Bu araştırmanın temel amacı COVID-19 salgınında 3-6 yaş çocuğu olan ebeveynlerin dijital ebeveynlik deneyimlerini incelemektir. Bu amaçla ebeveynlerin model olma, farkında olma, kontrol ve aracılık olarak tanımlanan dijital ebeveynlik bileşenlerinin uygulamada ne düzeyde oldukları ve katılımcıların demografik özelliklerinin bu duruma etkisi incelenmiştir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır?

1. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik bileşenlerine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik puanları bazı demografik değişikliklere göre farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Deseni

COVID-19 pandemisi sürecinde 3-6 yaş çocuğu olan ebeveynlerin dijital ebeveynliklerini çeşitli değişkenler açısından inceleyen bu araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modelinde, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak için evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde tarama yapılmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015; Karasar, 2013).

2.2. Katılımcılar

3-6 yaşında çocuğu olan ve Türkiye'deki 81 ilde yaşayan 1346 ebeveyn çevrimiçi anketi doldurarak araştırmaya katılımcı olmuştur. TÜİK'e göre ülke genelinde bu yaş grubunda yaklaşık iki milyon çocuk bulunmaktadır (TÜİK, 2021). Bu evreni temsil edecek örneklem büyüklüğü 385 olarak belirtilmiştir (Krejcie ve Morgan, 1970). Bu büyüklükteki evrendeki bireylere ulaşmanın zor olması nedeniyle oransız küme örneklem tekniğine göre her il bir küme kabul edilerek, her ilden ebeveynlere ulaşılmaya çalışılmıştır (Karasar, 2013). Araştırmaya katılan ebeveyn ve çocuklarının demografik bilgileri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Ebeveyn ve Çocukların Demografik Bilgileri ($n = 1346$)

Değişkenler		n	Yüzde (%)
Ebeveyn	Anne	1161	86.3
	Baba	185	13.7
Eğitim Düzeyi	Üniversite altı	613	45.5
	Üniversite ve üzeri	733	54.5
	Düşük	305	22.7
Sosyo- Ekonomik Düzeyi	Orta	656	48.7
	Yüksek	385	28.6
	Köy/İlçe	462	34.3
Yaşanılan Yer	İl	385	28.6
	Büyükşehir	499	37.1
	Tek ebeveynli aile	27	2
Aile Yapısı	Çekirdek aile	1147	85.2
	Geniş aile	172	12.8
Çocuk Cinsiyet	Kız	642	47.7
	Erkek	704	52.3
Toplam		1346	100

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin 1161'i (%86.3) anne, ebeveynlerden 733'ünün (%54.5) üniversite ve üzeri, 1147'sinin (%85.2) çekirdek aile yapısına ve 656'sının da (%48.7) orta sosyo-ekonomik düzeye sahip olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin 499'u (%37.1)'i büyükşehirde yaşamaktadır. Ayrıca çocukların 704'ü (%52.3) erkektir. Ayrıca araştırmada yer alan ebeveynlerin yaş ortalaması 33.92 yaş bulunurken çocukların yaş ortalaması ise 60.76 ay olarak belirlenmiştir.

2.3. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın katılımcılarını belirlerken her ilin il ve ilçe merkezlerinden rastgele üç erken çocukluk eğitimi kurumu seçilmiştir. Bu kurumların yönetici veya öğretmenleri ile mail ve telefon yoluyla iletişime geçilerek araştırmanın amaç ve prosedürleri anlatılmış ve çevrimiçi anket bilgilerini okullarındaki velilerle paylaşmaları istenmiştir. Veriler Şubat 2021'den Mart 2021'e kadar olan 2 ay sürecinde toplanmıştır. Araştırma başlamadan önce etik kurallara uygun

şekilde gerekli izinler alınmıştır. Bu araştırma için Pamukkale Üniversitesi'nden (10.03.2021 tarih- 05-2 sayı-no) etik izin alınmıştır.

2.4. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veriler, Dijital Ebeveynlik Anketi (DEA) ve Dijital Oyun Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Ölçeği (DOERS) aracılığıyla toplanmıştır. DEA; ilgili alanyazın taranarak araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır (AÇÇAP, 2010; Chaudron, 2015; Konok vd., 2020; Marsh vd., 2017). Üç bölümden oluşan bu anketin ilk bölümünde ebeveyn ve çocukların demografik ve okul bilgilerinin sorulduğu 11 açık uçlu soru bulunmaktadır. Bu bölümde ebeveyn ve çocuğun cinsiyeti, doğum tarihi, geliri, eğitim düzeyi, ebeveynin günlük ekran süresi ve çocuğunun sahip olduğu veya eriştiği dijital cihazlarla ilgili bilgiler yer almaktadır. Anketin ikinci ve üçüncü bölümleri kuramsal çerçevede yer alan dijital ebeveynlik boyutları olan rol modeli olma, farkında olma ve kontrol konularını kapsayan 34 maddeden oluşmaktadır. Anketin ikinci bölümü; çocuk ve ebeveynlerin sahip oldukları ve kullandıkları dijital araçlar ve bu araçlarla günde ortalama ne kadar süre geçirdiklerinin sorulduğu çoktan seçmeli dokuz soruyu içermektedir. Ebeveyn ve çocukların ekran süresi günde ortalama, bilgisayar, akıllı telefon, tablet gibi dijital araçları kullanım durumlarının sorulduğu hiç; 1 ile 30 dakika; 31-60 dakika; 1-2 saat; 2-3 saat; 3 veya daha fazla saat olarak değişen altı seçenekli çoktan seçmeli soru formatında toplanmıştır. Anketin üçüncü bölümünde ise internet güvenliği, çocukların medya kullanımının kontrolü ile ilgili 5'li likert ve Evet/Hayır içeren maddeler yer almaktadır. 26 maddeyi içeren bu bölümde "Ailenizin televizyon içerikleri konusunda kuralları var mı?", "Ailenizin internette gezinme, Youtube izleme, online oyunlar vb. süresi ile ilgili kuralları var mı?", "Dijital araçları sıklıkla hangi amaç için kullanırsınız?" gibi sorular bulunmaktadır. Anketin geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla uzman görüşü ve pilot çalışma yapılmıştır (Gall, Borg ve Gall, 2006). Okul öncesi eğitim alanından üç öğretim üyesinden uzman görüşü alınmıştır. Uzmanlardan gelen geri dönüşlerden sonra anket revize edilmiş beş madde tekrarlı olduğu için çıkarılmıştır. Revize edilen anket ön uygulama olarak 40 ebeveyne uygulanmıştır. Uygulama sonucunda üç madde doğru anlaşılması için düzenlenmiş ve ankete son şekli verilmiştir.

Ebeveynlerin arabuluculuk stratejilerini belirlemek amacıyla Budak (2020) tarafından geliştirilen DOERS kullanılmıştır. Ölçek beşli derecelendirme ölçeğinde 23 maddeden oluşmaktadır (1=kesinlikle katılmıyorum ve 5=kesinlikle katılıyorum). Rehberlik stratejileri ölçeğinin dört alt boyutu bulunmaktadır: (1) aktif ebeveyn (çocuk dijital oyunlar oynarken orada bulunma; oyun içeriğini tartışmak; açıklama ve talimat vermek), (2) teknik ebeveyn (zaman ve içerik sınırlamaları belirlemek), (3) dijitale yönlendiren ebeveyn (çocuğu sakinleştirmek için dijital oyun önermek; çocuğu meşgul etmek) ve (4) serbest ebeveyn (çocukların dijital oyunlarla yalnız oynamasına izin vermek, çocuğun dijital oyunları özgürce oynamasına ve seçmesine izin vermektir). Budak (2020) tarafından oluşturulan ölçeğin ölçeklerinin iç güvenilirlikleri; aktif ebeveyn (.79), dijitale yönlendiren (.76), serbest ebeveyn (.57) ve teknik ebeveyn (.61) olarak belirtilmiştir. Yapmış olduğumuz araştırmada ise ölçeğin alt ölçeklerinin iç güvenilirlikleri; aktif ebeveyn (.93), dijitale yönlendiren (.82), serbest ebeveyn (.75) ve teknik ebeveyn (.75) olarak bulunmuştur. Alt ölçekler, .93 ile .75 arasında değişen iyi bir iç güvenilirlik göstermiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde ilk olarak tanımlayıcı istatistikler (dijital ebeveynliğe dair değişkenlerin frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri) hesaplanmıştır. 5'li likert türündeki maddelerin düzeyleri belirlenirken aralık genişliği $(k-1)/k$ formülü (Tekin, 2004) kullanılarak .80 olarak belirlenmiştir. Ankette yer alan 34 maddeye verilen cevaplara göre her katılımcı için dijital ebeveynlik puanı oluşturulmuştur. Puan oluşturulurken evet/hayır sorularındaki ebeveynlerin olumlu tercihlerine 1 ve olumsuz tercihlerine 0 puan verilmiştir. 5'li likert türünde olan maddelerde ise 1, 2 ve 3 olarak verilen cevaplar 0 olarak kodlanırken 4 ve 5

olarak verilen cevaplar 1 olarak kodlanmıştır. 3 madde 1 ve 0 olarak puanlanamadığı için dijital ebeveynlik puanı hesaplamasına dahil edilmemiştir. Örneğin “dijital araçları sıklıkla hangi amaç için kullanırsınız?”, “Çocuğunuz hangi dijital araçları kullanır?” vb. maddeler puanlamaya dahil edilmemiştir. Ayrıca ekran süresi maddeleri için tüm katılımcıların ortalaması referans noktası olarak belirlenmiş ortalama sürenin altında kalan katılımcılara 1 puan, ortalamanın üstünde olanlara 0 puan verilmiştir. Dijital ebeveynlik puanından en fazla alınabilecek puan 36’dır. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik puanlarında ebeveynlerin eğitim düzeyi ve yaşadıkları yere göre anlamlı farklılaşma olup olmadığını incelemek için faktöriyel varyans analizi (ANOVA) (2x3) yapılmıştır. Analizlerden önce değişkenlerin basıklık ve çarpıklık katsayısı hesaplanmış ve normallik durumları incelenmiştir. Değişkenlerin basıklık ve çarpıklık değerleri Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Değişkenlerin Basıklık ve Çarpıklık Değerleri

Değişkenler	Max	Min	Median	Basıklık	Çarpıklık
Eğitim düzeyi	2	1	2.3	-.179	-1.971
Yaşanılan yer	3	1	1.54	-.052	-1.597
Ebeveynlik puanı	32	4	20.37	-.387	-.185

Tablo 2 incelendiğinde basıklık ve çarpıklık değerlerinin +2 ile -2 arasında olduğu saptanarak değişkenlerin normal dağılım gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır (George ve Mallery, 2010). İstatistiksel işlemler SPSS 25 paket program aracılığıyla hesaplanarak tüm analizlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır.

BULGULAR

3.1. Dijital Ebeveynlik Bileşenlerine İlişkin Bulgular

Araştırmadaki dijital ebeveynlik bileşenlerine ilişkin bulgular; dijital ebeveynliğin alt boyutları olan rol model olma, farkında olma, kontrol ve arabuluculuk stratejilerinin tanımlayıcı bilgilerinin analiz edilmesiyle oluşturulmuştur.

3.1.1. Rol Model Olma

Dijital ebeveynliğin bileşenlerinden rol model olma; ebeveyn dijital araç kullanım süresi, kullanım amacı ve etik konularından oluşmaktadır. Ebeveynlere günde ortalama ne kadar süre dijital araç kullandıkları sorulmuş, bulgular ebeveynlerin günde ortalama $\bar{x}=129.67$ ($ss= 75.04$) dakika dijital araçları kullandıklarını ortaya koymuştur. Araştırmaya katılan ebeveynlerin ne amaçla dijital araçları kullandıkları sorulduğunda 955’i (%71) bilgi edinme/gündemi takip etme, 532’si (%39.5) vakit geçirme, 489’u (%36.3)’ü eğitim ve 424’ü (%31.5) sanal alışveriş/sanal bankacılık işlemleri ve 394’ü (%29.3) çalışırken kullandığını belirtmiştir. Başka bir ifade ile ebeveynler dijital araçları en fazla bilgi edinme/ gündemi takip etme amacıyla kullanırlarken en az çalışma amacı ile kullanılmaktadırlar. Etik bağlamında ebeveynlere ne sıklıkta çocuklarıyla dijital vatandaşlık hakkında konuştukları ve medyayı kullanımda doğru örnek olmaya çalıştıklarına dair sorulardan $\bar{x}=3.75$ ($ss=2.30$) puan almışlardır. Yani katılımcı ebeveynler çoğu zaman bu konulara değindiklerini belirtmişlerdir.

3.1.2. Farkında Olma

Farkında olma kapsamında çevrimiçi olanaklar ve risklerin farkındalığı ile ilgili sorular analiz edilmiştir. Çevrimiçi olanaklar incelendiğinde, araştırmaya katılan ebeveynler çocuklarının 782’sinin (%58.1) akıllı telefon, 529’unun (%39.3) televizyon, 506’sının (%37.6) İpad/tablet, 149’unun (%11.1) bilgisayar, 43’ünün (%3.2) oyun konsolu kullandığını ve 117’si (%8.7) çocuğunun hiçbir dijital araç kullanmadığını belirtmişlerdir. Çocukların kendi dijital araçlarına sahip olma durumları sorulduğunda, araştırmaya katılan ebeveynlerin 852’sinin (%63.3) çocuklarının herhangi bir dijital araca sahip olmadığını bildirirken 418’inin (%31.1)

tablete, 70'inin (%5.2) bilgisayara, 60'nın (%4.5) akıllı telefona, 25'inin (%1.9) oyun konsoluna sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Ebeveynler, çocukların pandemi döneminde evlerinden eğitim olanaklarına ulaşması için uzaktan eğitime yönelik geçirdikleri süreyi ortalama 38.69 dakika olarak belirtmiştir. Ebeveynlerin medyayı kullanırken bilgi edinme yollarının neler olduğu incelendiğinde; 602 ebeveynin (%44.7) güvenlik bilgilerinin bulunduğu web siteleri, 444'ünün (%33.2) televizyon, radyo, sosyal medya, gazeteler veya dergileri, 425'inin (%31.6) aile ve arkadaşları, 286'sının (%21.2) çocuğunun okulu, 30'u (%2.2) bilimsel kaynaklar ve uzmanlar, 23'ü (%1.7) kendi araştırması ile ve 203'ü de (%15.1) herhangi bir bilgi almadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerin ayrıca çocuklarının kendisini yaratıcı bir şekilde ifade etmesi, güncel olaylar ve haberler hakkında bilgi edinmesi ve çocuğunun okulda başarılı olması, ihtiyaç duyduğu bilgi ve becerileri öğrenmesi için interneti ve diğer medyayı kullanmaya bazen teşvik ettikleri bulgusuna ulaşılmıştır ($\bar{x}=2.61$, $ss=3.58$).

Farkında olma kapsamında çevrimiçi risklerle ilgili farkındalıklarıyla ilgili sorulan 5'li likert tipindeki 10 madde katılımcı ebeveynlerin cevapları ortalama ($\bar{x}=3.72$, $ss=5.73$) olarak hesaplanmıştır. Diğer bir ifadeyle katılımcı ebeveynler çevrimiçi riskler konusunda çoğu zaman düzeyinde bu risklerin farkında olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcı ebeveynlerin çevrimiçi riskler konusunda aldıkları önlemler incelendiğinde ise 912 ebeveynin (%73.2) çocuğunun ziyaret ettiği web site ve uygulamalarını kendisinin takip ettiği, 412'sinin (%30.6) filtreleme sağlayan ücretsiz yazılımlar kullandığı, 166'sının (%12.3) filtreleme sağlayan ücretli yazılımlar kullandığı ve 214'ünün de (%15.9) herhangi bir denetim mekanizması kullanmadığı saptanmıştır.

3.1.3. Kontrol

Dijital ebeveynliğin kontrol bileşeni; süre ve içerik alt boyutlarından oluşmaktadır. Ebeveynlere çocuklarının pandemi döneminde ekran karşısında geçirdikleri süre sorulmuş ve verdikleri cevaplar Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Çocukların Ekran Süresi

	Hiç		1-30		31-59		1-2 saat		Üç saat ve üzeri		Ortalama
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	
TV	77	5.7	267	19.8	311	23.1	541	40.2	150	11.1	94.79
Akıllı telefon	381	28.3	427	31.7	181	13.4	297	22.1	60	4.5	54.76
Tablet	631	46.9	229	17	161	12	253	18.8	72	5.3	47.67
Uzaktan eğitim amaçlı ekran süresi	614	45.6	386	28.7	157	11.7	119	8.8	70	5.2	38.68
Toplam ortalama											235.9

Tablo 3'teki bulgulara bakılarak pandemi döneminde çocukların en uzun süre televizyon izledikleri daha sonra akıllı telefon kullandıkları ve en az süre ise tablet kullandıkları saptanmıştır. Yine ailelerin çoğu (%45.6) çocukların uzaktan eğitim amaçlı televizyon veya diğer araçları kullanmadığını yani uzaktan eğitimden yararlanmadığını belirtirken, katılımcı çocukların uzaktan eğitim amaçlı ekran başında geçirdikleri sürenin ortalama 38.68 dakika olduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılan çocukların günlük toplam ekran süresi ortalaması 235.90 dakika (yaklaşık 4 saat) olarak belirlenmiştir. Ayrıca ebeveynlere çocuklarının ekran sürelerini kısıtlarken ne sıklıkla sorun yaşadıkları sorulduğunda ise televizyon süresi ($\bar{x}=2.38$, $ss=1.11$) ve tablet/akıllı telefon ($\bar{x}=2.46$, $ss=1.21$) süresini kısıtlamakta "nadiren" sıkıntı yaşadıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Katılımcı ebeveynlerin çocukların maruz kaldıkların içeriklerin kontrolü ile ilgili maddelere verdikleri cevaplar incelendiğinde, ebeveynlerin çocuklarının internet, sosyal medya

ve diğer dijital medyayı kullanımını çoğu zaman düzenli olarak takip ettikleri ($\bar{x} = 4.11$, $ss=1.27$), içerikleri sınırlama konusunda ise bazen sorun yaşadıkları bulgusuna ulaşılmıştır ($\bar{x} = 2.7$, $ss=2.61$). Aynı zamanda katılımcı ebeveynlerin sadece %8.16'sı televizyon ve % 10.3'ü diğer medya (internette gezinme, Youtube izleme, online oyunlar vb.) araçların içeriklerini belirleme konusunda kuralları olmadığını ifade etmiştir.

3.1.4. Arabuluculuk

Katılımcı ebeveynlerin aktif, serbest, dijitale yönlendiren ve teknik ebeveyn alt boyutlarından oluşan ebeveyn rehberlik stratejileri puanları hesaplanmıştır. Ebeveynlerin kullandıkları medya stratejileri en yüksek tercih edilenden en aza doğru aktif ebeveynlik ($\bar{x}=3.83$, $ss= 1.03$), teknik ebeveynlik ($\bar{x}=3.15$, $ss= 1.23$), dijitale yönlendiren ebeveynlik ($\bar{x}=2.08$, $ss= .76$) ve serbest ebeveynlik ($\bar{x}= 1.89$, $ss= .78$) olarak belirlenmiştir. Başka bir ifade ile ebeveynler çoğu zaman aktif ebeveynlik stratejisini kullanırken, bazen teknik ebeveynliği, nadiren de dijitale yönlendiren ve serbest ebeveynlik stratejilerini kullanmaktadırlar.

3.2. Dijital Ebeveynlik Puanlarına İlişkin Bulgular

Araştırmada dijital ebeveynlik puanı, dijital ebeveynliğin bileşenlerini oluşturan 34 maddeye ebeveynlerin verildikleri cevapların toplanması sonucunda hesaplanmıştır. Katılımcı ebeveynlerin dijital ebeveynlik puan ortalaması 22.09 puan ($ss= 5.55$) olarak bulunmuştur. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik puanları ile demografik değişkenlere göre anlamlı farklılaşma olup olmadığı incelenmiştir. Bu kapsamda anne ve babaların dijital ebeveynlik puanları ($t_{1326}=4.57$, $p<.00$) arasında annelerin lehine, gelir düzeyleri (alt, orta ve üst) ($F_{(2, 1325)} = 16.81$, $p<.00$) arasında üst gelir grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunurken; dijital ebeveynlik puanı ile aile yapısı (çekirdek, geniş ve tek ebeveynli) ($F_{(2, 1325)} = 3.30$, $p<.05$) arasında çekirdek ailenin geniş ailelerden istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksek puan aldığı saptanmıştır. Katılımcı ebeveynlerin dijital ebeveynlik puanlarına ait betimsel istatistikler Tablo 4'te ve eğitim düzeyleri ve yaşadıkları yer (köy/ilçe, il, büyükşehir) bağlamı açısından incelenmesi amacıyla 2 X 3 faktöriyel ANOVA sonuçları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Ebeveynlerin Eğitim Düzeyleri ve Yaşadıkları Yer Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler

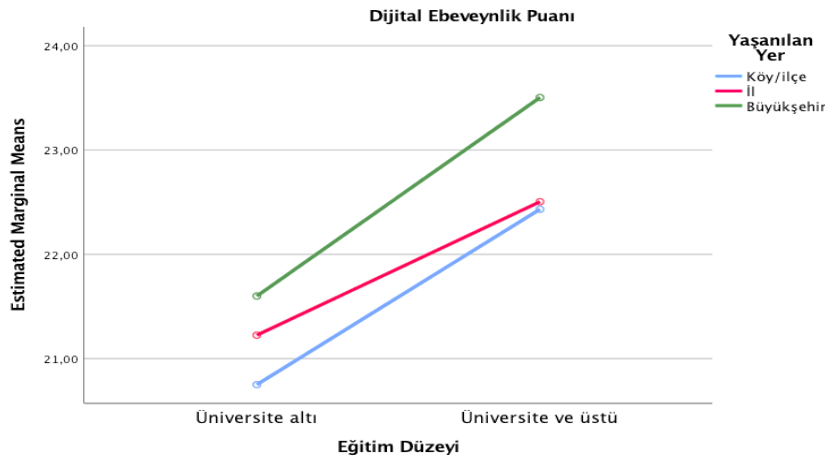
	Üniversite altı			Üniversite ve üstü		
	f	\bar{x}	ss	f	\bar{x}	ss
Köy/ilçe	273	20.75	5.77	183	22.43	4.73
İl	142	21.23	5.70	238	22.50	5.51
Büyükşehir	190	21.6	5.39	302	23.50	5.07

Tablo 5. Ebeveynlerin Eğitim Düzeyleri ve Yaşadıkları Yere Göre Faktöriyel ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	f	p
Eğitim düzeyi	816.98	1	816.98	27.34	.00
Yaşanılan yer	220.95	2	110.48	3.70	.025
Eğitim *Yaşanılan yer	19.84	2	9.92	.33	.718
Hata	39505.34	1322	29.88		
Toplam	689120	1328			

Tablo 4'teki bulgular köy/ilçede yaşayan ebeveynlerin dijital ebeveynlik puanlarının ortalamasının üniversite altı eğitime sahip ebeveynlerde $\bar{x}=20.75$, üniversite ve üstü eğitim seviyesine sahip ebeveynlerde $\bar{x}=22.43$, ilde yaşayan ebeveynlerin dijital ebeveynlik puanlarının ortalamasının üniversite altı eğitime sahip ebeveynlerde $\bar{x}=21.23$, üniversite ve üstü eğitim seviyesine sahip ebeveynlerde $\bar{x}=22.50$ ve büyükşehirde yaşayan ebeveynlerin dijital ebeveynlik

puanlarının ortalamasının üniversite altı eğitime sahip ebeveynlerde $\bar{x}=21.6$, üniversite ve üstü eğitim seviyesine sahip ebeveynlerde $\bar{x}=23.50$ olduğunu göstermiştir. Tablo 5'teki bulgular üniversite derecesinin altında ve üstünde eğitim düzeyine sahip ebeveynler arasında istatistiksel olarak üniversite mezunları lehine anlamlı farklar olduğunu göstermektedir ($F_{(1, 1322)}= 27.34$, $p<.05$). Benzer şekilde ebeveynlerin yaşadıkları yerle dijital ebeveynlik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar saptanmıştır ($F_{(2, 1322)}= 3.70$, $p<.05$). Bu farkların hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Post Hoc Tukey testi sonucuna göre büyükşehirde yaşayan ebeveynlerin lehine anlamlı sonuçlar bulunmuştur (Bknz, Şekil 2). Ebeveyn eğitim düzeyi ve yaşanılan yerin ortak etkisi incelendiğinde ise istatistiksel olarak anlamlı bir etki gözlenmemiştir ($F_{(1, 1322)}= .33$, $p>.05$). Grafikselleştirilmiş sonuçlar Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. Dijital Ebeveynlik Puanları İçin Ebeveynlerin Eğitim Düzeyi ve Yaşadıkları Yerin Ortak Etkisi

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı pandemiyin etkisinin Türkiye'de dijital ebeveynliğe yansımalarını ortaya çıkarmaktır. Ülke çapında araştırmaya katılan 1346 ebeveynin elde edilen veriler durumu saptamaya yönelik önemli sonuçlar ortaya koymaktadır. Sonuçlar dijital ebeveynliğin bileşenleri ve dijital ebeveynlik puanları ile demografik özellikler arasındaki ilişki olmak üzere iki temel başlıkta ele alınmıştır.

4.1. Dijital Ebeveynlik Bileşenleri

Dijital ebeveynliğin ilk bileşeni olan *rol model olmaya* ilişkin sonuçlara göre; ebeveynler çocuklarıyla dijital vatandaşlık hakkında konuşmakta ve dijital medyayı kullanmada doğru örnek olmaya dikkat etmektedirler. Aynı zamanda ebeveynler dijital araç kullanım sebeplerini çoktan aza doğru sırayla; bilgi edinme / gündemi takip etme, vakit geçirme, eğitim, çalışma ve alışveriş olarak ifade etmişlerdir. Medya kullanımı ile ilgili araştırmalar ev halkı tarafından yaygın olarak kullanılan medya türlerinin çocukların kullanımının en önemli yordayıcılarından biri olduğunu; ebeveynlerin medya kullanımı ve medya hakkındaki tutumlarının da, küçük çocuklarının medya kullanımıyla çeşitli şekillerde ilişkili olduğunu göstermektedir (Lauricella, Wartella ve Rideout, 2015; Levine, Waite, Bowman ve Kachinsky, 2019). Akçay ve Özcebe (2012) çocukların ve ebeveynlerinin ekran süreleri arasında pozitif bir ilişki olduğunu ifade etmektedirler.

Çocuklar erken yaşlarda ebeveynlerini taklit ederek öğrenirler. Bu sebeple ebeveynlerin medya tüketme alışkanlıklarının, çocuklarının medya alışkanlıklarını büyük oranda yordadığı ve yine ebeveynlerin dijital medya kullanımları ve kullanım sırasında sergiledikleri davranışlarla

çocuklara rol model olduğu bilinmektedir (Hiniker, Schoenebeck ve Kientz, 2016; McDaniel ve Radesky, 2018). Padilla, Walker, Fraser ve Harper, (2012) a göre de internet kullanımına ilişkin kurallar (çocukların interneti ne kadar süre kullanabilecekleri, hangi siteleri ziyaret edip edemeyecekleri vb.) belirlemek, çocuklarla dijital teknolojiler hakkında konuşmak kadar etkili bir sonuç vermemektedir. Buna açıklamalara göre, çocuklarına rol model olarak kendi dijital araç kullanım sürelerine ve amaçlarına dikkat eden ebeveynlerin çocuklarının ekran sürelerine ve maruz kaldıkları ekran içeriğine de daha çok dikkat ettiği belirlenmiştir. Bulgular özellikle ebeveynlerin teknolojiyle geçirdiği zamanın, çocuğun teknolojiyle geçirdiği zamanla güçlü bir şekilde ilişkili olduğu belirten araştırmalarla tutarlıdır (Lauricella, Wartella ve Rideout, 2015; Oduor, 2016). Dolayısıyla dijital ebeveynliğin bir bileşeni olarak ebeveynlerden kendi medya kullanım alışkanlıklarını süre ve içerik olarak sınırlamaları, doğru ve etik kullanım konusunda çocuklarına rol model olarak onların davranışını da yönlendirmeleri beklenmektedir. Bu sebeple ebeveynlerin kendi dijital araç kullanımı düzenlemelerinin aynı zamanda çocuklarının da dijital araç kullanımını düzenlediğine dikkat çekilmelidir.

Dijital ebeveynliğin *farkında olma* bileşenine ilişkin sonuçlara göre; ebeveynlerin çevrimiçi risklerin çoğu zaman farkında oldukları; bu bağlamda çoğunluğunun çocuğunun ziyaret ettiği web site ve uygulamalarını kendisinin takip ettikleri, geri kalanlarının da filtreleme sağlayan ücretli ve ücretsiz yazılımlar kullandıkları görülmektedir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin yalnızca %15'i pandemi sırasında artan dijital medya kullanımına rağmen herhangi bir kaynaktan bilgi almadığını ya da herhangi bir filtreleme kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgu özellikle yurtiçi alan yazındaki araştırmaların sonuçlarıyla paralellik göstermemektedir. Örneğin Özsoy ve Atılgan (2018) hem ebeveynlerin hem de çocukların riskler ve olanaklar hakkında eksik ve yanlış bilgilere sahip olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde Yılmayan (2017) 3-6 yaş arasındaki çocukların şiddet içerikleriyle çevrimiçi ortamda çoğu zaman tek başına karşılaştığını; ebeveynlerin ise çocuklarının kullandığı programlar ve güvenlik filtreleri hakkında yeteri kadar bilgi sahip olmadığını belirtmiştir. Bununla beraber ebeveynlerin; kendisini yaratıcı bir şekilde ifade etmesi, güncel olaylar ve haberler hakkında bilgi edinmesi ve okulda başarılı olması, ihtiyaç duyduğu bilgi ve becerileri öğrenmesi için çocuklarını dijital medya platformlarını kullanmaya bazen teşvik ettiklerini belirtmişlerdir. Bu durum ebeveynlerin dijital medya kullanımı konusunda kararsızlıklarına da işaret etmektedir. Günümüzde anne-babalar güçlü bir şekilde dijital teknolojilerle ilgili bir karar verme baskısı hissetmektedirler (Blum-Ross ve Livingstone, 2016). Çoğu ebeveyn çocuklarının evde kişisel bilgisayarları ya da tabletleri olmadığından okuldaki çalışmalardan geri kalacaklarından korktuklarından dolayı dijital araçlara yönelmektedir (Furman, Angelis, Dominguez Prost ve Taylor, 2019). Yine birçok ebeveyn çocukları gelecekteki kariyerlerine hazırlamak için bir fırsat olarak akıllı ekran teknolojisinin okul öncesinden başlayarak eğitim müfredatına dâhil edilmesi gerektiğini düşünmektedirler (Martens, Rinnert ve Andersen, 2018). Bir yandan artan ekran etkileşiminin gelişime, sağlığa ya da güvenliğe olan etkileri konusunda endişelenen diğer yandan ise çocuklarının dijital olanaklardan yeterince yararlanamamasından ve akranlarından geri kalmasından çekinen ebeveynler; çocukları ile dijital medya platformları kullanma konusunda dengeli sağlamak konusunda zorlanmaktadır.

Farkında olma bileşenine dair bir diğer önemli sonuç olarak ebeveynler kendi medya kullanımlarında; en sık kullandıkları bilgi edinme kaynaklarını sırasıyla; güvenlik bilgilerinin bulunduğu web siteleri, sosyal medya araçları, aile ve arkadaşları, çocuğunun okulu ve bilimsel kaynaklar olarak belirtmişlerdir. Benzer olarak; Livingstone, Blum-Ross, Pavlick ve Ólafsson (2018) ebeveynlerin dijital teknolojileri kullanım amaçlarına yönelik yaptıkları araştırmalarında; interneti genellikle eğitim, sağlık, sosyal alanlarda çocukları için uygun olabilecek fırsatları takip etmek için kullandığını belirtmektedir. Ebeveynlerin dijital risklere dair algıları üzerine İnan-Kaya, Mutlu Bayraktar ve Yılmaz (2018) yapmış olduğu araştırmada, ailelerin dijital ebeveynlik stratejileri hakkında bilgi sahibi olmak istedikleri ancak bununla ilgili kaynaklara erişme konusunda yetersiz kaldıkları görülmektedir. Benzer şekilde çocuklarının internet kullanımına eşlik eden ve onları düzenleyen otorite figürleri olabilmeleri için ebeveynlerinin

daha fazla dijital okuryazarlığa ihtiyaç duyduklarını ifade ettikleri araştırmalara da rastlanılmaktadır (Zaman ve Nouwen, 2016). Tüm bu bilgilerden yola çıkarak ebeveynlerin dijital yeterlilikler konusunda desteğe ihtiyaç duyduğunu söylemek mümkündür.

Dijital ebeveynliğin *kontrol* bileşenine ilişkin bulgulara göre; 3-6 yaş grubu çocukların günlük toplam ekran kullanım süreleri ortalama 235 dk olduğu belirlenmiştir. Pandemi öncesi Merdin (2017), çocukların ekran sürelerinin günde toplam (Tv, bilgisayar ve akıllı telefon) 157 dakika olarak bildirmişken; Koca (2021) ise pandemi döneminde bu sürenin 222 dakikaya kadar arttığını ifade etmiştir. Aile bireylerinin dünyayla tüm etkileşimini ev ortamından yürütmek zorunda kalmasının ve her seviyeden öğretim kurumlarının öğrencilerin eğitiminde uzun süreli kesintileri önlemek için çevrimiçi sınıfa / eğitime geçmelerinin tüm dünyada her yaş grubu için ekran süresini arttırdığı bir gerçektir (Güzen, 2021; Pandey ve Pal, 2020). Dijital teknolojilerin artık hayatlarımızın bir parçası olması çocukların ve ergenlerin dijital ekranlara harcadıkları zamanın miktarının ötesine bakmak ve ekran süresini yordayan çeşitli değişkenler üzerine eğilmemizi gerektirmektedir. Başka bir deyişle; çocukların dijital teknoloji aracılığıyla gerçekleştirdiği etkinliklerde içeriğin; deneyimledikleri olumlu veya olumsuz sonuçları belirlemede ekran başında geçirdikleri süreden daha önemli olduğunu kabul eden bir yaklaşım günümüz için daha gerçekçi olacaktır.

Son olarak dijital ebeveynliğin *arabuluculuk* bileşenine bakıldığında; ebeveynlerin çoğu zaman aktif ebeveynlik stratejisini kullandığı, bazen teknik ebeveynliği, nadiren de dijitale yönlendiren ve serbest ebeveynlik stratejilerini tercih ettiği görülmektedir. Ebeveynlerin genelde birden fazla stratejiyi bir arada kullanmayı tercih ettiği ve çocuklarına rehberlik ederken farklı roller üstlendiği farklı araştırmalarla desteklenmektedir (Nevski ve Siibak, 2016; Piotrowski, 2017). Bu durumun sebepleri arasında; ebeveynlerin eğitim seviyeleri (Livingstone vd., 2015), sosyoekonomik düzeyleri, ebeveynlerin tutum ve inançları (Cingel ve Kremer, 2013), çocuklarının cinsiyeti ve yaşı (Nevski ve Siibak, 2016) vb. gibi değişik faktörlerin olduğu görülmektedir. Ayrıca erken yaş grubu çocukları için oyun seçimi, çevrimiçi satın alımı, ekran süreleri vb. gibi dijital teknolojilerle ilişkilerinin ebeveynlerinin kontrolü altında olmasının ebeveynlerin arabuluculuk stratejileri arasında tam bir ayırım yapamamasına neden olduğu düşünülmektedir (Budak, 2020).

4.2. Dijital Ebeveynlik Puanları

Araştırmanın bir diğer önemli sonucu ebeveynlerin aldığı dijital ebeveynlik puanları ve bu puanları etkileyen değişkenler olarak belirlenmiştir. Buna göre dijital ebeveynlik puanının ebeveynlerin yaşadıkları yere göre değişim gösterdiği belirlenmiştir. Büyükşehirlerde yaşayan ebeveynlerin il / ilçe / köyde yaşayan ebeveynlere göre dijital ebeveynlik puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumun öncelikli sebebinin coğrafi bölgeler arasındaki gelir dağılımı eşitsizlikleri, eğitim düzeyindeki farklılıklar ve aile yapısındaki çeşitlilikten meydana geldiği düşünülmektedir. Araştırma bulguları da dijital ebeveynlik puanı ile gelir ve eğitim düzeyi arasında pozitif ilişkiyi işaret etmektedir. Başka bir ifade ile ebeveynlerin eğitim ve gelir seviyesi arttıkça dijital ebeveynlik puanları da artmaktadır. Bu bulgu alan yazınıyla da örtüşmektedir. Araştırmalar ebeveyn eğitim seviyesi ve sosyoekonomik düzeyinin hem çocuklarının medya tüketim alışkanlıkları arasında hem de arabuluculuk tercihleri arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir (Çelik, Yelda ve Özcan, 2021; Valcke vd., 2010; Wang, Bianchi ve Raley, 2005). Örneğin; Rideout ve Hamel (2006) tarafından yapılan araştırma, eğitim ve sosyoekonomik statüleri düşük olan ebeveynlerin çocuklarının varlıklı ve daha yüksek eğitilmiş ebeveynlerin çocuklarından çok daha fazla televizyon izlediğini ve daha fazla video oyunu oynadığını göstermektedir. Bununla beraber eğitim seviyesi yüksek olan ebeveynlerin arabuluculuk konusunda daha bilinçli olduğu ve yine eğitim veya gelir düzeyi düşük olan ebeveynlerin, yüksek eğitilmiş, varlıklı ebeveynlere kıyasla daha sık olarak kısıtlayıcı arabuluculuğu kullanmayı tercih ettiği de bilinmektedir (Commen Sense Medya, 2017; Livingstone vd., 2015).

Dijital ebeveynlik puanı ile aile yapısı (çekirdek, geniş ve tek ebeveynli) ve yaşanılan yer arasındaki ilişki incelendiğinde, çekirdek ailenin geniş ailelerden; büyükşehirde yaşayan ebeveynlerin de kırsal kesimde yaşayan ebeveynlerden istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksek puan aldığı saptanmıştır. Bu durumun sebeplerinden ilkinin; medya, internet, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımındaki eşitsizlik olabileceği düşünülmektedir. Nerse (2020) 'ye göre sosyoekonomik olarak avantajlı olsa bile kırsal alanda yaşayanlar ağ sisteminin dijital erişim sorunlarını yaşarken; kırsal alanda yaşayıp sosyoekonomik olarak da dezavantajlı olan grup teknolojiye erişim ve kullanım açısından oldukça gerilerde yer almaktadır. Bu durum çocukların dijital araçlarını kullanımlarını etkilerken aynı zamanda ebeveynlerin de rol model olma, farkında olma ya da arabuluculuk yapma ihtiyacını azaltmakta ve daha düşük dijital ebeveynlik puanı almalarına rol açmaktadır. Bununla beraber büyük şehirlerde yaşayan ebeveynlerin çoğunlukla çekirdek aile yapısına sahip olması, dışarıda serbest zaman geçirme, güvenliği sağlama, uzun çalışma saatleri vb. sebeplerden dolayı büyükşehirlerde yaşayan çocukların kırsal alandaki çocuklara göre dijital araçlara daha çok yönlendiği bilinmektedir (Gülbetekin, Güven ve Tuncel, 2021). Bu durum ebeveynlerin de dijital araç kullanımı konusunda daha bilinçli adımlar atmasına sebep olmaktadır.

4.3. Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak bu araştırma ülke çapında araştırmaya katılan 1346 ebeveynin elde edilen verilerin ışığında pandeminin Türkiye'de dijital ebeveynliğe yansımaları üzerine önemli sonuçlar ortaya koymaktadır. Öncelikle 3-6 yaş grubu çocukların günlük toplam ekran kullanım süreleri ortalama 235 dk olduğu ve bu sürenin pandemi öncesi araştırmalar göz önüne alındığında arttığı belirlenmiştir. Dijital ebeveynlik kavramı üzerinden bakıldığında; ebeveynlerin dijital vatandaşlık hakkında konuşarak kendi dijital medya sürelerine ve kullanım amaçlarına dikkat ederek çocuklarına doğru rol model olmaya özen gösterdikleri bulunmuştur. Benzer şekilde ebeveynlerin çevrimiçi riskler hakkında bilgi sahibi olduğu, bu sebeple ücretli ve ücretsiz yazılımlar kullandıkları ve çocuklarının kullandığı uygulama ve web siteleri takip ettikleri görülmüştür. Bununla beraber araştırmaya katılan ebeveynlerin çoğu zaman aktif ebeveynlik stratejisini kullandığı, bazen teknik ebeveynliği, nadiren de dijital yönlendiren ve serbest ebeveynlik stratejilerini tercih ettiği görülmektedir. Ebeveynler dijital ebeveynlik stratejileri hakkında daha fazla bilgi sahibi olmayı istediklerini ancak yeterli ve doğru kaynağa ulaşmada sorun yaşadıklarını da ifade ederek dijital yeterlilikler konusunda desteğe ihtiyaçları olduğunu belirtmişlerdir.

Dijital teknolojiler pandemi boyunca sosyalleşmek, dış dünyayla bağlantı kurmak ve akademik olarak geride kalmamak için alternatif yollar sunsa da hem ebeveynlerde hem de çocuklarda artan ekran süresinin ve yetersiz dijital arabuluculuğun uzun vadede olumsuz etkilerinin olacağı tahmin edilmektedir. Sağlıklı dijital alışkanlıkların oluşturulması ve dijital teknolojinin pozitif kullanımının ülke çapında teşvik edilmesi bu etkilerin azaltılmasına yardımcı olabilir. Bu sebeple dijital okuryazarlığı her yaşta destekleyen eğitim programlarının tasarlanması, dijital güvenliğinin geniş kitlelere tanıtılması, dijital üretkenlik kavramının günlük yaşama entegrasyonunun sağlanmasının hem çocukları hem de ebeveynleri destekleyeceğine inanılmaktadır. Özellikle küçük yaşta çocuklarda artan ekran süresini azaltmak için ebeveynlerin kendi ekran sürelerini kontrol etmeleri, çocukların ekran yerine geçebilecekleri fiziksel aktiviteleri artırmaları, dijital tüketim yerine üretimi hedefleyen eğitim programları uygulamaları bu durumda önem kazanmaktadır.

Araştırmanın dikkate değer bir diğer sonucu da ebeveynlerin aldıkları dijital ebeveynlik puanları ve bu puanların aile yapısı (çekirdek ve geniş aile), yaşanılan yer (il / ilçe / köy), eğitim ve gelir seviyesine göre değişkenlik gösterdiğiidir. Buna göre; çekirdek aileler geniş ailelerden; büyükşehirde yaşayan ebeveynler de kırsal kesimde yaşayan ebeveynlerden istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksek puan almıştır. Dijital teknolojilere erişimde büyükşehirler ve kırsal alanlar arasında eşitliklerin olması, dijital uygulamalara erişim ve kullanım konusunda kırsalda yaşayan ailelerin büyükşehirlerde yaşayan ailelere kıyasla daha geride olmasına yol açmaktadır.

Bu bağlamda öncelikle kırsal alanları dijital altyapı olarak güçlendirmenin ve hem ebeveynleri hem de çocukları dijital teknolojiyle daha geniş bir bağlamda buluşturmanın önemli olduğuna inanılmaktadır. Ek olarak devlet tarafından desteklenen ücretsiz yazılım ve uygulamaların planlanması, hayata geçirilmesi, tanıtılması ve teşvik edilmesinin yaşanılan yer ve gelir dağılımındaki dezavantajların önüne geçebileceği düşünülmektedir.

Bu araştırma pandemi sürecinde Türkiye de ebeveynlerin dijital ebeveynlik deneyimlerini ortaya çıkarması açısından önemli sonuçlar ortaya koymasıyla beraber araştırmanın bazı sınırlıkları mevcuttur. Öncelikle araştırma kesitsel bir tarama tasarımı dayanmaktadır. Ancak dijital ebeveynlik uygulamalarının ayrıntılı olarak tanımlanması için ebeveynlerin kişisel görüşlerini ve ev ortamı bağlamında çocuklar üzerindeki etkilerinin araştırılması önerilmektedir. İkinci olarak veriler ebeveynlerin beyanları esas alınarak çevrimiçi anket yoluyla toplanmıştır. Bu durum okuma yazma bilmeyen, internet erişimi kısıtlı olan veya internet bağlantısı olmayan ebeveynlerin bu çalışmaya katılımını engellemiştir. Ek olarak ebeveynlerle ekran süreleri ve dijital araçların kullanımı ile ilgili yüz yüze görüşmeler yapılması daha geniş kapsamlı veri elde edilmesini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akçay, D. ve Özcebe, H. (2012). Okul öncesi eğitim alan çocukların ve ailelerinin bilgisayar oyunu oynama alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Çocuk Dergisi*, 12(2), 66-71. Doi: 10.5222/j.child.2012.066
- American Academy of Pediatrics (2016). American Academy of Pediatrics announces new recommendations for children's media use. Erişim adresi: <http://www.aap.org/en-us/about-the-aap/aap-press-room/Pages/American-Academy-of-Pediatrics-Announces-New-Recommendations-for-Childrens-Media-Use.aspx>.
- Barber, S. E., Kelly, B., Collings, P. J., Nagy, L., Bywater, T. ve Wright, J. (2017). Prevalence, trajectories, and determinants of television viewing time in an ethnically diverse sample of young children from the UK. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 14(1), 1-11. Doi: 10.1186/s12966-017-0541-8
- Barr, R., Lauricella, A., Zack, E. ve Calvert, S. L. (2010). Infant and early childhood exposure to adult-directed and child-directed television programming: Relations with cognitive skills at age four. *Merrill-Palmer Quarterly*, 56(1) 21-48. Doi: 10.1353/mpq.0.0038
- Benedetto, L. ve Ingrassia, M. (2021). Digital parenting: Raising and protecting children in media world. *Parenting: Studies by an ecocultural and transactional perspective*, ed. Loredana Benedetto, Massimo Ingrassia, (s.127-148). London, IntechOpen. Erişim adresi: <https://www.intechopen.com/chapters/72249>
- Blum-Ross, A. ve Livingstone, S. (2016). *Families and screen time: Current advice and emerging research. Media Policy Brief 17.* (s. 4-8), London: Media Policy Project, London School of Economics and Political Science.
- Bronfenbrenner, U. (1975). Reality and research in the ecology of human development. *Proceedings of the American Philosophical Society*, 119(6), 439-469.
- Bronfenbrenner, U. (1995). Developmental ecology through space and time: A future perspective. Ed. P. Moen, G. H. Elder, Jr. ve K. Lüscher. *Examining lives in context: Perspectives on the ecology of human development* (s. 619-647). American Psychological Association.
- Budak, K. S. (2020). *Okul öncesi dönem çocukları için dijital oyun bağımlılık eğilimi ölçeğinin ve dijital oyun ebeveyn rehberlik stratejileri ölçeğinin geliştirilmesi, problem davranışlarla ilişkisinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç- Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2015). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (19. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Chan, K. ve McNeal, J. U. (2003). Parental concern about television viewing and children's advertising in China. *International Journal of Public Opinion Research*, 15(2), 151-166. Doi: 10.1093/ijpor/15.2.151
- Chung, M., Bernheim, A., Mei, X., Zhang, N., Huang, M., Zeng, X. ve diğerleri. (2020). CT Imaging Features of 2019 Novel Coronavirus (2019-nCoV). *Radiology*, 295(1), 202-207, Doi: 10.1148/radiol.2020200230
- Cingel, D. P. ve Krcmar, M. (2013). Predicting media use in very young children: The role of demographics and parent attitudes. *Communication Studies*, 64(4), 374-394. Doi: 10.1080/10510974.2013.770408
- Clarkson, A. ve Zierl, L. (2018). An online parenting program grows digital parenting skills and parent-school connection. *Journal of Extension*, 56(5). Retrieved from: <https://tigerprints.clemson.edu/joe/vol56/iss5/6>
- Common Sense Media, (2017). The Common Sense census: media use by kids age zero to eight 2017. Erişim adresi: <https://www.commonsensemedia.org/research/the-common-sense-census-media-use-by-kids-age-zero-to-eight-2017>.
- Coyne, L. W., Gould, E. R., Grimaldi, M., Wilson, K. G., Baffuto, G. ve Biglan, A. (2021). First things first: Parent psychological flexibility and self-compassion during COVID-19. *Behavior Analysis in Practice*, 14(4), 1092-1098. Doi: 10.1007/s40617-020-00435-w
- Çelik, E., Yelda, Ö. Z. E. R. ve Özcan, S. (2021). Screen time of preschool children in relation to their parents screen usage habits and family functions. *Cukurova Medical Journal*, 46(1), 343-351. Doi: 10.1016/j.ijinfomgt.2020.102171
- Demirbaş, N. K. ve Koçak, S. S. (2020). 2-6 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlerin bakış açısıyla covid-19 salgın sürecinin değerlendirilmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(6), 328-349.
- Derya, G. (2020). Dijital ebeveynlik ve mobil uygulamalar: Dijital ebeveynlerin mobil uygulama kullanım pratiklerinin incelenmesi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 50, 56-73.
- Dong, C., Cao, S. ve Li, H. (2020). Young children's online learning during COVID-19 pandemic: Chinese parents' beliefs and attitudes. *Children and Youth Services Review*, 118, 105440. Doi: 10.1016/j.childyouth.2020.105440
- Durak, A. (2019). *Ebeveyn arabuluculuğunun bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bartın Üniversitesi, Bartın.
- Furman, M., De Angelis, S., Dominguez Prost, E. ve Taylor, I. (2019). Tablets as an educational tool for enhancing preschool science. *International Journal of Early Years Education*, 27(1), 6-19. Doi: 10.1080/09669760.2018.1439368
- Gall, M. D., Borg, W. R. ve Gall, J. P. (2006). *Educational research: An introduction* (8th ed.). Longman Publishing.
- Gülbetekin, E., Güven, E. ve Tuncel, O. (2021). Adolesanların Dijital oyun bağımlılığı ile fiziksel aktivite tutum ve davranışlarını etkileyen faktörler. *Bağımlılık Dergisi*, 22(2), 148-160. Doi: 10.51982/bagimli.866578
- George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: A simple guide and reference*, 17.0 update (10a ed.). Boston: Pearson.

- Güzen, M. (2021). *Covid-19 pandemi öncesi ve pandemi sürecinde 4-6 yaş çocuklarının dijital oyun bağımlılık eğilimleri ve ebeveyn rehberlik stratejilerinde görülen farklılıkların incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Han, T. S., Cho, H., Sung, D. ve Park, M. (2022). A systematic review of the impact of COVID-19 on the game addiction of children and adolescents. *Frontiers in Psychiatry*, 13. Doi: 10.3389/fpsy.2022.976601
- Hammami, A., Harrabi, B., Mohr, M. ve Krstrup, P. (2020). Physical activity and coronavirus disease 2019 (COVID-19): Specific recommendations for homebased physical training. *Manag Sport Leis*, 27(1-2), 1-6.
- Hiniker, A., Schoenebeck, S. Y. ve Kientz, J. A. (2016, February). Not at the dinner table: Parents' and children's perspectives on family technology rules. In *Proceedings of the 19th ACM conference on computer-supported cooperative work & social computing* (pp. 1376-1389). Doi: 10.1145/2818048.2819940
- Hu, B. Y., Johnson, G. K. ve Wu, H. (2018). Screen time relationship of Chinese parents and their children. *Children and Youth Services Review*, 94, 659-669. Doi: 10.1016/j.chilyouth.2018.09.008
- Huang, G., Li, X., Chen, W. ve Straubhaar, J. D. (2018). Fall-behind parents? The influential factors on digital parenting self-efficacy in disadvantaged communities. *American behavioral scientist*, 62(9), 1186-1206. Doi: 10.1177/0002764218773820
- Isikoglu-Erdogan, N., Johnson, J. E., Dong, P. I. ve Qiu, Z. (2019). Do parents prefer digital play? Examination of parental preferences and beliefs in four nations. *Early Childhood Education Journal*, 47(2), 131-142. Doi:10.1007/s10643-018-0901-2
- İnan-Kaya, G. A. M. Z. E., Mutlu-Bayraktar, D. ve Yılmaz, Ö. (2018). Digital parenting: Perceptions on digital risks. *Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 131-157. Doi: 10.23863/kalem.2018.96
- Jiao, W. Y., Wang, L. N., Liu, J., Fang, S. F., Jiao, F. Y., Pettoello-Mantovani, M. ve Somekh, E. (2020). Behavioral and emotional disorders in children during the COVID-19 epidemic. *The journal of Pediatrics*, 221, 264-266. Doi: 10.1016/j.jpeds.2020.03.013
- Kabakçı-Yurdakul, I., Dönmez, O., Yaman, F. ve Odabaşı, H. F. (2013). Dijital ebeveynlik ve değişen roller. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 12(4),883-896.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kavitha, K. ve Sikandar, B. J. (2021). Digital Parenting: Issues, Challenges and Nursing Implications. *Journal of Pediatric Surgical Nursing*, 10(3), 100-104. Doi: 10.1097/JPS.0000000000000303
- Kaya, İ. (2017). Anne babaların çocuklarının bilgi/iletişim teknolojileri (BİT) kullanımına yönelik tutumları ile çocukların bu teknolojileri kullanım alışkanlıkları arasındaki ilişki. *Journal of Turkish Studies*, 12 (23), 173–186. Doi: 10.7827/TurkishStudies.12228
- Keleşoğlu, F. ve Fatıma, A. D. A. M. (2020). Covid-19 sürecinde dijital ebeveynlik ile anne-baba stresi arasında yordayıcı ilişkiler. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 7(2), 70-102.
- Konca, A. S. (2021). Digital technology usage of young children: Screen time and families. *Early Childhood Education Journal*, 1-12. Doi: 10.1007/s10643-021-01245-7
- Konok, V., Bunford, N. ve Miklósi, Á. (2020). Associations between child mobile use and digital parenting style in Hungarian families. *Journal of Children and Media*, 14(1), 91-109. Doi: 10.1080/17482798.2019.1684332

- Koran, N., Berkmen, B. ve Adalier, A. (2022). Mobile technology usage in early childhood: Pre-COVID-19 and the national lockdown period in North Cyprus. *Education and Information Technologies*, 27 (1), 321-346. Doi: 10.1007/s10639-021-10658-1
- Krejcie, R. V. ve Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607-610.
- Kucirkova, N., Messer, D., Sheehy, K. ve Panadero, C. F. (2014). Children's engagement with educational iPad apps: Insights from a Spanish classroom. *Computers & Education*, 71, 175-184.
- Kumar, N., Ramphul, K., Mejias, S. G., Lohana, P., Verma, R., Ramphul, Y. ve Sonaye, R. (2021). The impact of COVID-19 lockdown on children and adolescents and possible solutions: a perspective. *Archives of Medical Science-Atherosclerotic Diseases*, 6(1), 115-119. Doi: 10.5114/amsad.2021.107811
- Kundu, B. ve Bhowmik, D. (2020). Societal impact of novel corona virus (COVID-19 pandemic) in India. *SocArXiv*. Doi: 10.31235/osf.io/vm5rz
- Lauricella, A. R., Barr, R. ve Calvert, S. L. (2014). Parent-child interactions during traditional and computer storybook reading for children's comprehension: Implications for electronic storybook design. *International Journal of Child-Computer Interaction*, 2(1), 17-25. Doi: 10.1016/j.ijcci.2014.07.001
- Lauricella, A. R., Wartella, E. ve Rideout, V. J. (2015). Young children's screen time: The complex role of parent and child factors. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 36, 11-17. Doi: 10.1016/j.appdev.2014.12.001
- Levine, L. E., Waite, B. M., Bowman, L. L. ve Kachinsky, K. (2019). Mobile media use by infants and toddlers. *Computers in Human Behavior*, 94, 92-99. Doi: 10.1016/j.chb.2018.12.045
- Livingstone, S. (2002). *Young people and new media: Childhood and the changing media environment*. London: SAGE Publication Ltd.
- Livingstone, S. ve Blum-Ross, A. (2020). *Parenting for a digital future: How hopes and fears about technology shape children's lives*. USA: Oxford University Press.
- Livingstone, S. ve Helsper, E. J. (2008). Parental mediation of children's internet use. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 52(4), 581-599. Doi:10.1080/08838150802437396
- Livingstone, S., Blum-Ross, A., Pavlick, J. ve Ólafsson, K. (2018). *In the digital home, how do parents support their children and who supports them?* (Survey report 1). Parenting for a Digital Future. Erişim adresi: http://eprints.lse.ac.uk/87952/1/Livingstone_Parenting%20Digital%20Survey%20Report%201_Published.pdf
- Livingstone, S., Mascheroni, G., Dreier, M., Chaudron, S. ve Lagae, K. (2015). *How parents of young children manage digital devices at home: The role of income, education and parental style*. European Commission, Joint Research Centre, Institute for the Protection and Security of the Citizen. Erişim adresi: https://eprints.lse.ac.uk/63378/1/_lse.ac.uk_storage_LIBRARY_Secondary_libfile_shared_repository_Content_EU%20Kids%20Online_EU_Kids_Online_How%20parents%20manage%20digital%20devices_2016.pdf
- Mares, M. L. ve Pan, Z. (2013). Effects of Sesame Street: A meta-analysis of children's learning in 15 countries. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 34(3), 140-151. doi:10.1016/j.appdev.2013.01.001
- Marsh, J. ve Bishop, J.C. (2014). *Changing play: Play, media and commercial culture from the 1950s to the present day*. Berkshire, England: Open University Press/ McGrawHill.

- Marsh, J., Hannon, P., Lewis, M. ve Ritchie, L. (2017). Young children's initiation into family literacy practices in the digital age. *Journal of Early Childhood Research*, 15, 47–60. Doi: 10.1177/1476718X15582095
- Martens, M., Rinnert, G. C. ve Andersen, C. (2018). Child-centered design: developing an inclusive letter writing app. *Frontiers in psychology*, 9, 2277. Doi: 10.3389/fpsyg.2018.02277
- Mascheroni, G., Ponte, C. ve Jorge, A. (2018). *Digital parenting: The challenges for families in the digital age, yearbook 2018*. Nordicom, University of Gothenburg.
- McDaniel, B. T. ve Radesky, J. S. (2018). Technoference: longitudinal associations between parent technology use, parenting stress, and child behavior problems. *Pediatric research*, 84(2), 210-218. Doi: 10.1038/s41390-018-0052-6
- Merdin, E. (2017). *Young children's electronic media use and parental mediation* (Yüksek lisans tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Modecki, K. L., Goldberg, R. E., Wisniewski, P. ve Orben, A. (2022). What is digital parenting? A systematic review of past measurement and blueprint for the future. *Perspectives on Psychological Science*, 17(6), 1673-1691. Doi: 10.1177/17456916211072458
- Nerse, S. (2020). Dijital eğitimde eşitsizlikler: Kırsal-kentsel ayrımlar ve sosyoekonomik farklılaşmalar. *The Journal of Humanity and Society*. 10(4), 413–444. DOI: 10.12658/M0548
- Nevski, E. ve Siibak, A. (2016). The role of parents and parental mediation on 0–3-year olds' digital play with smart devices: Estonian parents' attitudes and practices. *Early years*, 36(3), 227-241. Doi: 10.1080/09575146.2016.1161601
- Nikken, P. ve Schols, M. (2015). How and why parents guide the media use of young children. *Journal Of Child and Family Studies*, 24(11), 3423-3435. Doi: 10.1007/s10826-015-0144-4
- Oduor, E., Neustaedter, C., Odom, W., Tang, A., Moallem, N., Tory, M. ve Irani, P. (2016, June). The frustrations and benefits of mobile device usage in the home when co-present with family members. In *Proceedings of the 2016 ACM conference on designing interactive systems* (pp. 1315-1327).
- OfCom, U. K. (2019). Children and parents: Media use and attitudes report. London: Office of Communications London. Erişim Adresi: <https://www.ofcom.org.uk/research-and-data/media-literacy-research/childrens/children-and-parents-media-use-and-attitudes-report-2019>
- Özsoy, D. ve Atılğan, S. S. (2018). Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki 0-8 yaş grubu çocukların internet kullanımını ve bu kapsamda ebeveyn arabuluculuğu: Nitel bir araştırma. *Selçuk İletişim*, 11(2), 96-125.
- Padilla-Walker, L. M. ve Thompson, R. A. (2005). Combating conflicting messages of values: A closer look at parental strategies. *Social Development*, 14(2), 305-323. Doi: 10.1111/j.1467-9507.2005.00303.x
- Piotrowski, J. T. (2017). The parental media mediation context of young children's media use. In *Media exposure during infancy and early childhood* (pp. 205-219). Doi: 10.1007/978-3-319-45102-2_13
- Plowman, L., & Stephen, C. (2014). Digital play. In S. Edwards, M. Blaise, & L. Brooker (Eds.), *SAGE handbook of play and learning in early childhood* (pp. 330341). London: SAGE Publications Ltd.

- Rideout, V. J. ve Hamel, E. (2006). *The media family: Electronic media in the lives of infants, toddlers, preschoolers and their parents*. Henry J. Kaiser Family Foundation.
- Rideout, V. ve Robb, M. B. (2020). The Common Sense census: Media use by kids age zero to eight. Erişim adresi: https://www.commonsensemedia.org/sites/default/files/uploads/research/2020_zero_to_eight_census_final_web.pdf
- Rode, J. A. (2009). Digital parenting: designing children's safety. *People and computers XXIII celebrating people and technology*, 1 - 5 September 2009, 244-251.
- Smahelova, M., Juhová, D., Cermak, I. ve Smahel, D. (2017). Mediation of young children's digital technology use: The parents' perspective. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 11(3), 1-17. Doi: 10.5817/CP2017-3-4
- Söğüt, F. (2020). Dijital ebeveynlerin dijital oyunlar ve şiddet ilişkisine yönelik algıları. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 51, 79-100.
- Spinelli, M., Lionetti, F., Pastore, M., Fasolo, M. (2020). Parents and children facing the COVID-19 outbreak in Italy. *SSRN Electronic Journal*, 11 (1713), 1-7. Doi: 10.2139/ssrn.3582790
- Sukk, M. ve Siibak, A. (2021). Caring dataveillance and the construction of "good parenting": Estonian parents' and pre-teens' reflections on the use of tracking technologies. *Communications*, 46(3), 446-467. Doi: 10.1515/commun-2021-0045
- Şen, M., Demir, E., Teke, N. ve Yılmaz, A. (2020). Erken çocukluk ebeveyn medya aracılık ölçeği geliştirme çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 53, 228-265. Doi: 10.21764/maeuefd.646852
- Tekin, H. (2004). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınları
- Valcke, M., Bonte, S., De Wever, B. ve Rots, I. (2010). Internet parenting styles and the impact on Internet use of primary school children. *Computers & Education*, 55(2), 454-464. Doi: 10.1016/j.compedu.2010.02.009
- Wang, R., Bianchi, S. M. ve Raley, S. B. (2005). Teenagers' Internet use and family rules: A research note. *Journal of Marriage and Family*, 67(5), 1249-1258. Doi: 10.1111/j.1741-3737.2005.00214.x
- Warren, R. (2001). In words and deeds: Parental involvement and mediation of children's television viewing. *The Journal of Family Communication*, 1(4), 211-231. Doi:10.1207/S15327698JFC0104_01
- Witt, A., Ordóñez, A., Martin, A., Vitiello, B. ve Fegert, J. M. (2020). Child and adolescent mental health service provision and research during the Covid-19 pandemic: challenges, opportunities, and a call for submissions. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 14(1), 1-4. Doi: 10.1186/s13034-020-00324-8
- World Health Organization. (2019). Guidelines on physical activity, sedentary behavior and sleep for children under 5 years of age. Erişim Adresi: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/311664>
- Yadav, S. ve Chakraborty, P. (2017). Children aged two to four are able to scribble and draw using a smartphone app. *Acta Paediatrica*, 106(6), 991-994. Doi: 10.1111/apa.13818
- Yay, M. (2019). Dijital ebeveynlik. (2. baskı). İstanbul: Yeşilay Yayınları.
- Yılmayan, E. (2017). *Parents' attitudes towards the use of digital media among preschoolers* (Yayınlanmamış doktora tezi). İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Zaman, B. ve Nouwen, M. (2016). Parental controls: Advice for parents, researchers and industry, *EU Kids Online*. <http://eprints.lse.ac.uk/65388/>

Zhao, Y., Guo, Y., Xiao, Y., Zhu, R., Sun, W., Huang, W. ve diğerleri. (2020). The Effects of Online Homeschooling on Children, Parents, and Teachers of Grades 1-9 During the COVID-19 Pandemic. *Medical Science Monitor: International Medical Journal Of Experimental And Clinical Research*. 26(e925591-1.) Doi: 10.12659/MSM.925591.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Digital parenting is defined as a concept that includes parents' basic command of digital technologies to ensure that children benefit from the opportunities of the digital age and protect them against the risks of digital environments (Rode, 2009). Parents are concerned about using technology that supports their children's well-being and learning. They strive to support their children's relationships with technological tools, protect them from possible risks, and seek information (Benedetto ve Ingrassia, 2021; Siibak, 2021). The concept of digital parenting has also taken its place in the literature due to this search.

In recent years, developments in information and communication technologies have increased the number of technological tools and online media platforms, making them a part of the daily lives of both adults and children (Clarkson ve Zierl, 2018). In parallel with these developments, the COVID-19 pandemic, which affected the whole world, and the restrictions that came with it, also caused significant changes in the use of technology by individuals. Parents have done their work, and children have done their education, communication, and entertainment with the help of technological tools. This situation has increased screen time, defined as the time spent in front of screened devices (Barber, Kelly, Collings, Nagy, Bywater ve Wright, 2017). The research in the literature about the pandemic and its effects; seems to focus on digital parenting, children's online education process, the effects of restrictions on children and parents (increased screen time, devices, and applications used), and parents' mediation strategies (Coyne et al., 2020; Witt, Ordóñez, Martin, Vitiello ve Fegert, 2020). However, no large-scale studies have been found that reveal the reflections in our country's changing ecosystem on parents' digital parenting practices.

Purpose

The main purpose of this research is to reveal the digital parenting experiences of parents with children aged 3-6 during the COVID-19 epidemic. For this purpose, the levels of digital parenting components defined as role modeling, awareness, control, and mediation of parents, and the effect of demographic characteristics of the participants on this situation were examined.

Method

A relational screening design was used in this study. 1346 parents with children aged 3-6 living in 81 provinces in Turkey participated in the study by filling out the online questionnaire. While determining the research participants, three early childhood education institutions were randomly selected from each province's provincial and district centers.

Data were collected through the Digital Parenting Questionnaire developed by the researchers and the Parent Digital Game Guidance Strategies Scale developed by Budak (2020). The questionnaire includes demographic information about parents and 34 items covering the digital parenting dimensions of being a role model, awareness, and control, which are in the theoretical framework. In the data analysis, the descriptive analyses, namely the frequency, percentage, mean, and standard deviation values of the variables related to digital parenting, were calculated. According to the answers, a digital parenting score was created for each participant. To examine the relationship between parents' digital parenting scores and demographic factors, a t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), and factorial analysis of variance (ANOVA) (2x3) were performed using the SPSS program.

Findings

The first of the findings was that parents used digital tools for an average of 129.67 minutes a day and used digital tools to obtain information/follow the agenda the most. Parents are aware of the level of most the time online risks. According to this, it is seen that 912 parents (73.2%) keep track of the websites and applications their children visit, 412 (30.6%) use free software that provides filtering, and 214 (15.9%) do not use any control mechanism. It was found that parents often regularly monitor their children's internet, social media, and other digital media ($\bar{x} = 4.11$, $sd=1.27$), and they sometimes have problems limiting the content ($\bar{x} = 2.7$, $sd=2.61$).

Secondly, parents stated that their children use digital tools for an average of 235.90 minutes per day but do not have digital tools. It was determined that children watched television the longest during the pandemic, then used smartphones and tablets the least. Parents said they "rarely" had difficulty limiting their children's screen time. Lastly, Media mediation strategies used by parents were determined as active parenting, technical parenting, digital-directed parenting, and freelance parenting, from the highest to the least. In addition, it was found that the digital parenting scores of the parents changed concerning income, education level, place of residence, and family structure.

Discussion and Conclusion

The results were discussed under two main headings: the components of digital parenting and the relationship between digital parenting scores and demographic characteristics. First, the results show that parents with high income and education levels got higher scores than those with low income and education. In addition, parents living in big cities have higher digital parenting scores than families living in villages/towns and small families compared to crowded families. Second, it has been determined that parents pay attention to being suitable role models, controlling their children's screen time and content, and taking precautions for their digital safety. With this, it has been determined that parents who pay attention to their digital tool usage times and purposes as role models for their children also pay more attention to their children's screen time and the screen content they are exposed to. At the same time, it was concluded that parents share information about digital citizenship and ethics with their children, monitor the time and content they spend on the screen, and use various mediation strategies.